

מילין קידין והידושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

מִי־הֵתָא

חֵתָא

חֵתָא דְאִוְרֵיִתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

כח הרצון והקבלה

אמנם לא תמיד יכול האדם להביא מחשבתו לידי מעשה בפועל, אך על כל פנים במחשבתו ורצונו נדרש ממנו שיהיה בבחינת 'מידת הדין', שלכל הפחות ירצה לסיים את הכל בשלימות, שכן מה מעכב בעדו לרצות לעשות כמה שיותר. ועוד, כאשר רצונו יהיה בשלימות, אף כי במעשה הוא מוגבל, מסייע הקב"ה בידיו להוציא הדבר אל הפועל אף במעשה [וכפי שכתב שם: ואמת כי המעשה אינו נגמר רק בעזר הבורא כמו שכתוב (תהלים נז ג) 'לא אל גומר עלי', וזה הוא ברחמים. כי במידת הדין צריך האדם לעשות כל המוטל עליו בעצמו. רק אם הרצון כראוי אז מסייעין אותו משמים וזה שיתף עמו מידת הרחמים].

הטענה על האדם - מדוע לא רצית

בספרן של צדיקים מובא בכוונת המאמר הידוע 'אין דבר העומד בפני הרצון'. שפירושו, אין דבר העומד ומעכב ביד האדם לרצות בכל ליבו, ואף אם למעשה לא יעלה בידו, עדיין תהיה עליו טענה מדוע לכל הפחות לא רצית*. כי כשהאדם רוצה, ממשיך במחשבתו כוחות וסיוע עליונים לעזרו לעשות המעשה בפועל. ומלבד הסיוע שמקבל, גם עצם המחשבה והרצון חשובים בפני עצמם לאין ערוך. הרי הבוחן לבות יודע את לבבו של האדם, ורואה שכוונתו שלימה לעשות רצונו, ועל כך וודאי תואמים דברי חז"ל (ברכות ו.): חישוב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה.

אִישׁ כִּי יֵדֵר נֶדֶר וּגּוֹ' לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה (ל ג).

לביאור הדבר נקדים פירושו של השפת אמת (בראשית תרל"ז ד"ה ברש"י) על דברי רש"י בתחילת בריאתו של עולם (בראשית א א), למה נאמר 'ברא אלקים' ולא נאמר 'ברא ה'. מבאר רש"י מחז"ל, שבתחילה עלה במחשבה לבראותו במידת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת רחמים ושתפה למידת הדין, היינו דכתיב (שם ב ד) 'ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים'. וכמו מאליה תעלה הקושיא: וכי חלילה יש שינוי אצל הקב"ה, שבתחילה חשב כך ואחר כך הוחלפה מחשבתו באחרת.

אלא מבאר השפת אמת, אין כאן ח"ו חזרה מדבריו יתברך, רק העולם נברא בצורה זו כדי שהליכות העולם יהיו כבריאתו [בשלימות ללא חיסרון ופגם, כמידת הדין הנוקבת], כי רצון האדם ומחשבתו צריך להיות לעשות ולקיים הכל ממש כדין וכרצון הבורא. ואם כי אינו יכול לגמור במעשה הכל כראוי, אחר כך יצטרך לבוא לבחינת 'שיתף מידת הרחמים', אבל הרצון צריך להיות כדין [בביאור הדבר מדוע אכן כך הם הדברים, מסביר הרה"ק רבי יהושע מבעלזא ע"ה (ויצא ד"ה והנה ה'), כי הנשמה חוצבה מעולם המחשבה, מדרגה גבוהה, נשמה היא 'חלק אלוה ממעל' (איוב לא ב), קדושה וטהורה, ולכן היא רוצה את כל הקדושה והטהרה. אבל כשזה בא לידי מעשה שאז זה בידי הגוף והנפש הבהמית, מקבל האדם חולשה וקרירות].

המשך בעמוד הבא

א. כן היה רגיל האדמו"ר בעל הפני מנחם מגור זי"ע בשם אביו בעל אמרי אמת זי"ע (ראה פני מנחם בראשית תשנ"ג ד"ה איתא במדרש שקין).

הקבלה מסייעת שיהיה המעשה קרוב למחשבתו

מכאן ניתנה ראש לבאר דברי התורה בפרשתנו כפי שפירשה בשפת אמת (תרל"ט ד"ה במדרש ונשבעת) מדוע נאמר בציווי התורה בעניין נדרים (במדבר ל ג) 'ככל היוצא מפיו כן יעשה' בכ' הדמיון, יכול היה לכתוב 'כל היוצא מפיו יעשה'. אך קשה שיהיה המעשה באותה ההתלהבות כבשעת הנדר, ועל כך אומרת התורה 'ככל' שע"י הקבלה יכול המעשה להידמות לשעת הנדר. ועל זה באה תורה בציוויה, שעל האדם לדעת כי גדול כח הקבלה שעל ידה יוכל לעשות קרוב למחשבתו הראשונה שהייתה בהתלהבות שלימה.

משכך, אף אם יבוא מי ויטען מה לי לקבל על עצמי, הרי כמעט ואין באפשרות שאעשה כפי מחשבתי הראשונה. אף אתה אמור לו, אמת כדברייך שכמעט ולא ניתן לעשות המעשה בשלימות כפי המחשבה, אך כאשר יהודי מקבל על עצמו בחפץ לב וברצון שלם, יעזרהו ה' לעשות קרוב לאשר קיבל, ויעלה עליו כמי שעשה בשלימות, אך כאשר אינו מקבל על עצמו, נמצא כי חסר מה ברצונו להיטיב, ואז ימצא עצמו רחוק יותר.

יעשה כל שביכלתו כדי שיהיה המעשה קרוב להתלהבותו הראשונה

לאחר שירצה בלב שלם ויקבל על עצמו לגמור המעשה בפועל, המבוקש מהאדם שיעשה ככל שיכול שיהיה קרוב למחשבה הראשונה. כפי שכתב בתפארת שלמה (שבועות ד"ה זכור את, ועוד) לבאר את הפסוק (דברים כג כד) 'מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלקיך: דהנה מדרכי העולם כי בשעת הנדר שהאדם נודר מחמת איזה סיבה, הוא עושה בחשק נמרץ, אך אחר כך נתקרר החשק להיותו מקיים באותה הבחינה שהיה בה בשעת הנדר, לזאת אמר הכתוב 'ועשית כאשר נדרת' באותה בחינה ממש.

בכך מבואר הנראה ככפילות, שכן בתחילה כבר נכתב 'מוצא שפתיך תשמור', מדוע אם כן נאמר שוב 'ועשית כאשר נדרת'. אך בהבנה זו מבואר, שהתורה אומרת לאדם 'מוצא שפתיך תשמור', זכור את החשק והרצון שהיו לך בשעת הנדר, וכך תקיים 'ועשית כאשר נדרת', כלומר, אף בשעת המעשה תעשהו קרוב עד כמה שאפשר לאותו החשק שהיה לך בתחילה.²

ב. ובוה ביאר הפסוקים האמורים באברהם אבינו ע"ה 'ויאמר ה' אל אברהם לך לך', ואחר כך נאמר 'וילך אברהם כאשר דיבר אליו ה'', היינו שהלך באותה ההתלהבות שהייתה לו בעת שאמר לו הקב"ה.

וכן נאמר לכל יהודי בעת מתן תורה (דברים ד ט-י) 'רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך. יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב'. כי בלימוד ובראיית הספרים לבד יוכל לבא לידי שכחה בהעלמת העין כמו שכתוב (משלי כג ה) 'התעייף עיניך בו ואיננו'. לכן צריך כל האדם להעלות על זכרונו תמיד בשעת לימודו, מעמד הר סיני בראיה חושית. אשר אז הייתה התגלות האלקות לבני ישראל, וכל הנשמות מבני ישראל עד דור דורות כולם עמדו על הר סיני לקבל התורה, וצריך לעורר האדם תמיד אותה התשוקה והחשקות לא יפול ממנו (תפארת שלמה שם).

ג. ומוסיף ואומר: כי באמת המעשה רחוקה מאוד מהרצון והקבלה רק שע"י הקבלה יכולין להדמות המעשה אל הקבלה. ועוד כתב: והוא הבטחה גם כן, כי יוכל האדם לקיים אחר כך במעשה כפי הקבלה בפה.

וראה עוד שכתב (מסעי תרל"ג ד"ה א"ז): אדוני אבי זקני מו"ר ז"ל [החידושי הרי"מ] הגיד בפסוק (במדבר לד ב) 'כי אתם באים כו'. כי צריך האדם לקבל על עצמו להיות מיוחד להק יתברך כרצונו עד שלא יהיה נשכח ממנו אף רגע אחד. אף שיודע האדם כי איננו במדריגה זו. מכל מקום הקבלה והרצון צריך להיות על צד היותר טוב. וזה מועיל שיוכל לעשות דבר מה על כל פנים.

מִלְתָּא דְפְלִיאָה

אחדות הצדיקים משפיעה טובה לעולם

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רְאִשֵׁי הַמַּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל (ל ב). הנה אמרו חז"ל (סנהדרין עא:): כינוס לצדיקים הנאה היא להם והנאה היא לעולם, כי בכוח אחדות הצדיקים יושפע שפע טובה לכלל ישראל, כי כאשר יש מחלוקת על הצדיק כתב הנועם אלימלך (ד"ה וידבר) כי בהיות הצדיק יחידי הוא צריך תוספת כוח ומאמץ לסתום פיות המקטרגים, וכשמתחבר הצדיק עם שאר צדיקים ממילא נשפע טובה לכולם. זהו הנאמר כאן **וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל**, כשידבר משה עם ראשי המטות הצדיקים שיתחברו הצדיקים עמו, דבר זה הוא **לבני ישראל** לתועלתם ולטובתם. שעל ידי זה בא להם שפע טובה וברכה.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

ובקדושת לוי (ד"ה לא יחל): 'לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה'. מי שאינו עושה דבורו חולין, עושה תקונים בכל היוצא מפיו, ויגזור אומר ויקם לו, 'צדיק מושל ביראת אלהים', על ידי שמירת ברית הלשון. וזהו 'מטות', שיוכל להטות מדותיו של הקדוש ברוך הוא מדין לרחמים.

אש התורה מבערת הרע שבאדם ומגלה שורשו העליון

כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטָהַר (לא כג). בכוח האש להפליט כל מיני זוהמה הבלועים בכלים, ויש לנו ללמוד מה גדול כח התורה הנמשלת לאש (תענית ז). כנאמר (ירמיה כג כט) 'הלא כל דברי כאש נאום ה', ששורפת ומבערת כל רע שנדבק ונבלע בו, ואז מאיר בו נשמתו הטהורה, שכן כל יהודי יש בו נשמה טהורה חלק אלוה ממעל הכלולה משבע המדות הקדושות, ומכסא כבוד מקור מחצבתה להאיר לאדם גם בעולם השפל והחומרי, ועיקר הנשמה שרויה בעליונים ורק הארה מועטת ממנה משתלשלת באדם למשכו ולהגביה אותו לשורשו.

בשערי קדושה (ח"ג שער ה): אור אחד הוא בצורת אדם מתפשט בכל ארבעה עולמות, אצילות בריאה יצירה עשיה, עד סוף ארבעה יסודות העולם השפל, והוא מתדבק באורות אדם העליון הנקרא עשר ספירות, והם מתלבשים בזה האור הנקרא אור מחצב הנשמות, וכל נשמות התחתונים כלולות שם, וברדתם בעולם הזה להתלבש בגופות מניחות שרשיהם דבוקות במקורם אשר משם חוצבו, וענפי השרשים ההם לבדם הם יורדים בדרך התפשטות לבד ומתלבשות בגופות בעולם הזה, כדמיון ענפי האילן שהן דבוקות ומושרשות בגוף האילן ממש וכופפות עצמן למטה, ונוגעות בקרקע עצמו בעודן נאחזות בגוף. מהאדם מבוקש לשאוף בכל ימי חייו להגביה

כח הצדיק לשדד מערכות נלמד מפרשת נדרים

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רְאֵשֵׁי הַמַּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה', אִישׁ כִּי יָדַר נֶדֶר וְגו' (ל ב-ג).

לימוד גדול זכינו ללמוד מפרשת נדרים, כמובא מהרה"ק רבי בונים מפרשיסחא ע"ה (קול שמחה ד"ה עוד), שכמו שמצינו בנדרים שיכול האדם להוסיף על עצמו אף דברים המותרים, ובשעה שאוסר על עצמו נעשה דין התורה שיהיה אסור לו לאכול או ליהנות מן הדבר הנדור - נמצא בכח פיו של האדם לפעול לחדש מצוה מן התורה. כן בכח דיבור פיו של הצדיק לגזור שיהיה רצון התורה כך וכך, כדכתיב (איוב כב כח) 'ותגזר אומר ויקם לך', צדיק גוזר והקב"ה מקיים (מו"ק טז:).

על כך אמר להם משה רבינו ע"ה, **לאמר זה הדבר אשר ציוה ה'**, כיצד יכול להיות שיאמר האדם ויפסוק **זה הדבר אשר ציווה ה'**, שיגזור שיהיה כך ציווי ה', מהיכן למדנו כדבר הזה וכיצד יש כח עצום כזה לצדיק. דבר זה נלמד מאיש ידור נדר, מדיני נדרים שאדם יכול במאמר פיו לעשות איסור תורה אף מדברים המותרים, וממנו נלמד שבכח הצדיק לגזור גזירה בעולם שתיעשה כדברי תורה ותפעל פעולתה בבריאה.

נביאים מתנבאים בסגנון אחד, ודרשו כח דיבור הצדיק באופנים שונים מפסוק זה. ראה נועם אלימלך (ד"ה איש): ונחזור לביאור הכתוב 'לא יחל דברו', פירש רש"י ז"ל לא יעשה דבריו חולין. יש לומר הפירוש לפי דרכנו, שהצדיק הזה צריך לראות שלא יהא דבריו חולין כלל וכלל כי אם קדושה ודביקות, אבל אחרים מוחלין לו, רצה לומר אבל אחרים הבאים אליו בדבר הצטרכותם לפעול להם דברי גשמיות, הוא מוכרח לדבר עמהם בדברי חולין הגשמיים האלו לפעול להם כל צרכם. 'ככל היוצא מפיו יעשה', פירוש, ככל אשר יצא מפיו הצדיק כן יעשה ה' אלקים כמו שאמרו 'הצדיק גוזר והקב"ה מקיים'.

מאיתנו להבין כי הכל לטובה ולהתחזק בתפילה על גלות השכינה הנמצאת אתנו בגלות, ובעזרת ה' נזכה וניוושע. **ומספר מגילת סתרים למרן בעל הערבי נחל ע"ה** (תהלים עג טז-יז) יפה נדרשנו, שהביא דברי הזוהר הקדוש (תולדות קמו): שכל הצרות שעוברים על ישראל בגלות הם מחמת הדמעות שהוריד עשיו על הברכות שהפסיד, וכמו שאמרו חז"ל (תנחומא קדושים טו) שלש דמעות הזיל עשו הרשע אחד מעינו של ימין ואחד מעינו של שמאל והשלישית נקשרה בעינו ולא ירדה. ודמעות אלו הם שהורידו לישראל להשתעבד תחתיו עד שישבו ישראל לקדוש ברוך הוא בבכייה ובדמעות, כמו שכתוב (ירמיה לא ח) 'בבכי יבואו', וכאשר יתרבו דמעות ישראל יותר מדמעותיו אז תבוא הגאולה.

אם כך, שואל הערבי נחל, הלא שפכנו בגלות דמעות בלי גבול ומידה, הכיצד לא ביטלו עד עתה את דמעותיו של אותו רשע. אך מכיון שהדמעות היו לצורך בקשות גשמיות, נמצא כי כל דמעה אינה מבטלת את דמעותיו של עשו דקיימא לן (חולין צח): 'מין במינו אינו בטל', ממילא אף שיש רוב דמעות פי כמה וכמה מדמעותיו של עשיו, עדיין אינם מבטלים את דמעותיו כי זה מין במינו, זה על גשמיות וזה על גשמיות ולכן אינו בטל. כיצד יתכן אפוא לבטל את דמעותיו. רק כאשר ישפכו דמעות כים על רוחניות, על השכינה הקדושה המושפלת בגלות יחד עם בני ישראל, ונזעק ונשווע שיערה עלינו רוח ממרום להשיבנו כולנו בתשובה שלימה, שכן אינה יוצאת מגלותה כי אם כשישבו בני ישראל בתשובה, אז יתבטלו דמעותיו של עשיו ויבוא משיח צדקנו בקרוב.

אך כשהסתכלות והציפייה הם על גאולת השכינה, חלילה לנו מעצבות ולבושי שק ואפר, כי הרי כל עיקר גלות השכינה היא שמושפלת בגלותנו ואין איש שם ליבו, ואם רוצים אנו לשית ליבנו לצער השכינה, יש לנו תחילה להחדיר כי כל מה שקורה בעולם הוא מידו של הקב"ה בהשגחה פרטית ולטובה, וכך נשוב בתשובה שלימה ותיגאל השכינה, ואם עוד נוסיף ונבקש עליה בתחנונים ובדמעות אמת, יתבטלו דמעותיו של עשיו וניוושע בגאולת עולמים בקרוב, אמן ואמן.

עצמו בכוח הנשמה עד לשמי מרום, בבחינת 'סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה' (בראשית כח יב), וכל מחשבה דיבור ומעשה שפועל האדם בעבודת בוראו הרי הוא ממשיך קדושה לכל חלקי נשמתו בכל העולמות, ומתגבר כוח נשמתו בעליונים מחמת עבודתו בתחתונים.

טבע האדם מכסה על הקדושה שבו וע"י התורה מאירה נשמתו

אך מטבע בריאתו הוא גם מלא במידות פחותות ומגונות שיסודם בנפש הבהמית שבו, אם כן מה יעשה ויחיה עצמו בעולמות העליונים. על כך בא הכתוב באמרת אלוה צרופה ומלמדנו **כי כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש וטהר**, דהיינו נשמת האדם החצובה מעליונים אש להבת שלהבת, וכיון שמקורה מאש בחינת **אשר יבוא באש**, נמצא כי הדרך לזככה וללבנה להאירה באורה, היא כאשר **תעבירו באש וטהר** שכיון שמייגע מוחו ומחשבתו בדברי התורה כאש, מטהרת התורה אף את גופו שיחדל להסתיר אור הנשמה. וכדרך שאמרו בגמרא (חגיגה כז): אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר, תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן, קל וחומר מסלמנדרא, ומה סלמנדרא שתולדת אש היא, הסך מדמה אין אור שולטת בו, תלמידי חכמים, שכל גופן אש, דכתיב (ירמיה כג כט) 'הלוא כה דברי כאש נאום ה', על אחת כמה וכמה..

ובכוח עסק התורה מזדככת הנפש ויכולים לתקן את מידות הנפש ולהשיבם למוטב, כי בכוח האש להפליט כל מיני זוהמה, וזוכה למצוא מטמוניות טובות בנפשו כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט יח) 'גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך', ובכך יבוא האדם למה שאמרו חז"ל (יומא פו). פלוני שלמדו תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר (ישעיה מט ג) 'ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר' הן בעולם הזה והן בהשפעתו בעליונים.

דמעות על גלות השכינה הם שיקרבו גאולתנו

ובאמת הנה זה עומד אחר כתלינו, וכל שנדרש

אמונה מביאה גאולה וישועה

אף כאשר הכל חשוך יש לנו לדעת כי בתוכו של המיצר נמצאת הישועה

כשיעקב אבינו ע"ה נצרך לרדת למצרים וחשש מאוד, אמר לו הקב"ה (בראשית מו ג-ד) 'אל תירא מרדה מצרימה וגו', אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה ויוסף ישית ידו על עיניך', ביאר המשך חכמה (שם), שהתשובה לחששו של יעקב היה שאני אהיה איתך ואף שנראה לעתים בעמקי הגלות שהאדם נשאר לבדו, דע לך כי כפי שבמעשה יוסף התברר פתאום שכל התהליך היה לטובה עצומה, שכן זו היא העצה שהצילה את יעקב ובניו מגווע ברעב, כך גם כאשר אינני נראה והמצב נואש, עומד אני מאחרי הדברים הקשים והכל ממני לטובה ולישועה.

וזה מה שאמר לו 'ויוסף ישית ידו על עיניך' המעשה עם יוסף הוא זה שממנו תוכל להסיק כי טוב לעצום העיניים מלחקור מהי הטובה ולשם מה, כי כמו שאצל יוסף הצדיק לא היה מי שיחשוב כי נסבב לטובה ומהי הטובה שתצמח ממנו, כך גם מוטב שלא נחקור רק נדע כי כל זה לטובה שבקרוב תתברר לך.

בדברי המשך חכמה נבין, שלפיכך מכסים את העינים בקריאת שמע, ללמד כי גם כשחשוך ולא רואים מאומה, מאמינים אנחנו כי 'ה' אלקינו ה' אחד', גם כשניכר החסדים שעל זה רומז שם הוי"ה שם הרחמים (זוהר וישלח קעג:), וגם כאשר נראה בעיני בשר כי 'אלקינו' הרומז למידת הדין (שם קעד.), בכל מצב 'ה' אחד' הכל בהשגחה עליונה מאבינו שבשמים הטוב ומטיב, וממילא גם בתוך הצער והנראה כרע ח"ו גם שם נמצא הטוב בעומק הדין. ועל השגה זו ביקש דוד מלך ישראל ע"ה

רמז נפלא מלמדנו המגיד מזאלאזיץ ע"ה תלמידו של המגיד רבי מיכל מזלאטשוב ע"ה בספרו ברית אברם (ד"ה), וכך אומר, ובני פלוא לשון מכוסה ומופלא, שאף כאשר מופלאים דרכי ה' והיא נפלאת מעינינו שלא רואים את החסדים הגלויים והחושך יכסה ארץ, עם זאת עלינו להאמין אליאב שהכל מאב הרחמן אבינו שבשמים הטוב ומטיב שמאתו לא תצא הרעות.

בהתגלות יוסף אל אחיו התברר למפרע כי זאת הייתה הדרך להצלה

ואף שלא רואים עדיין בעיני בשר מה טובה יש בהסתרות האלו, מכל מקום בקרוב נראה כי הכל היה לטובה. וכפי ששגור בפי העולם מאמר החפץ חיים ע"ה, שבני יעקב הרגישו שהכל חשוך להם, הם ירדו למצרים להביא אוכל לפי הטף, ועוברים מסע נורא, חושדים בהם כמרגלים, לוקחים את שמעון, ואחר כך את בנימין, ובעיניהם היו במצב הכי חשוך ונורא, אך ברגע שיוסף הצדיק אמר להם שתי מילים 'אני יוסף' התפוגגו כל הקשים שהיו מנת חלקם וכלא היו.

אומר החפץ חיים, כך יהיה בקרוב בגאולה השלימה, כאשר ישמע העולם את שתי המילים 'אני ה' יתורצו כל הקושיות והתמיהות על הנהגת העולם שהיו עד עתה לפלא בעינינו, ויתבררו ויתחווירו כל העניינים וראו כל בשר יחדיו כי יד ה' עשתה הכל לטובתנו. שיתגלה לנו בתוך המיצרים ובתוך הצרות והחושך כי העומד מאחרי הדברים הוא אבא שלנו, וכל כך נבין ונראה כמה היה זה לטובה, עד שלא נבין כיצד היה זה נראה כצרה.

כי יש הפרש בין בני יעקב בירידתם למצרים, יש מהם שבאו ברצונם לקבל גזירת מלך בלב שלם ויש מהם שהיו חוככים להתעכב מרדת לכור הברזל, וציינם הכתוב מי ומי ההולכים לפרוע שטר חוב הגלות מרצונם, ואמר 'בניו ובני בניו איתו' פירוש אלו לא הוצרך להביאם הוא אלא הם מעצמם באו, 'אתו' בדומה לו. ואחר כך סידר אותם שלא באו מרצונם עד שהוצרך יעקב להורידם בעל כרחם, שהם בנותיו ובנות בניו שבהם נאמר 'הביא איתו מצרימה', פירוש הוא הביאם, לא לרצונם באו.

משכך, כל עוד והבנים היו בחיים לא התחיל שיעבוד מצרים כמו שכתוב (שמות א ו) 'ימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא', ופירשו זאת במדרש (שמו"ר א ח), ללמדך שכל זמן שהיה אחד מהם קיים מאותן שירדו למצרים לא שיעבדו המצרים בישראל. מבאר האור החיים הקדוש: אולי היה להם לתשלום קבלת גזירת מלך ברצון פקע מהם השיעבוד כי סמא דיסורי קבולי, וזאת כיון שקיבלו הייסורים באהבה לכן פקע מהם צער השיעבוד. מלבד יוכבד וסרח שהגם שהיו מיורדי מצרים לא המתינו להם מן השמים והתחיל השיעבוד בחייהן.

דבר גדול למדנו כאן, כי המקבל כל הבא עליו בשמחה, ביודעו כי הכל מדוד ושקול מהשמים לטובה, יזכה להתרפאות ולהיוושע מצרתו. וכבר נאמר משמו של הרה"ק מלכו"ץ ע"ה, בדברי המשנה (ברכות מ). 'ועל כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא', האומר על כל הבא עליו, לא משנה מה, אפילו אם נראה לו כדינים, עם כל זה אומר 'שהכל נהיה בדברו', שהכל משמיים ואם כן וודאי שזה לטובה, 'יצא', כלומר ע"י זה יפטר מצרתו וייוושע.

(תהלים קיח ה) 'מן המיצר קראתי יה ענני במרחב יה', וכתב הרוקח (פירושי סידור התפילה מן המיצר) לבאר בקשתו, קראתי מן המיצר, ראה ה' את מיצרי וחלצני, 'ענני' ענה לי הקב"ה כי אני 'במרחב' וכלל לא במיצר, וכל המיצר הוא רק מה שנראה לי לעיניים אבל באמת הנני 'במרחב'.

כשמשכיל להבין שהכל טוב עבורו מהפך הדין לרחמים גלויים

כך ממשיך דוד ע"ה ומודה לה' (שם פסוק כא) 'אודך ה' כי עניתני ותהי לי לישועה', והקשה בבאר מים חיים (ויגש מו א), היה לו לומר 'הושעתני', מה פשר המילים 'ותהי לי לישועה'. ועוד הקשה, מה שייך להודות 'כי עניתני'. וביאר, כי דוד המלך הבין כי גם העינוי עצמו הוא טובה גמורה ולכן מודה עליו, וממשיך מפני מה אני מודה על העינוי כי העינוי עצמו הוא הישועה, וזהו שאומר 'ותהי לי לישועה' העינוי עצמו היה לי לישועה.

ומבאר, כי פעמים שהקב"ה משפיע הטובה לאדם באופן בו נראה לעיניים כי רעה הוא, ובהמשך הזמן יתוודע בסגולת המברך על הרעה ומוסיף עוד אמרים בסגולת המברך על הרעה כשם שמברך על הטובה (ברכות נד.), שבזה מהפך הדין לרחמים וזוכה שאכן יתהפך ויראה בעינוי הטובה, וזה לשון קדשו: ובזה צדיקים מהפכין מידת הדין למידת הרחמים, כי הם אומרים בנפשם אשר מידת הדין הזה מידת הרחמים הוא ולא דין, כי כל היסורין - טובות וחסדי האל המה. ועל ידי זה הקדוש ברוך הוא מהפך להם מידת הדין לרחמים והקללה לברכה שמיסורין האלה נעשה טובה גמורה להם.

כשמקבל בשמחה זוכה להיוושע מצרתו

וכן כתב האור החיים הקדוש ע"ה,

יצא לאור ע"י מכון אור לישרים
 © כל הזכויות שמורות
 אין להעתיק או לגשת ללא אישור
 מפורש בכתב ממכון אור לישרים
 עיצוב ועימוד: שוקי קנר

ד. בגמרא (ברכות סב.) אמרו: קבלה דיסורי, שתיקווא ומבעי רחמי. וברש"י שם: 'קבלה' מסורת ומנהג שקבלנו מרבותינו, 'דיסורי', 'שתיקווא', שלא יבעט ביסורין הבאים עליו.